

DIAGNOSREKOMMENDATIONER

Vid ät- och sväljsvårigheter hos barn

Diagnosrekommendationer vid ät- och sväljsvårigheter hos barn

Bakgrund

Inom logopednätverket för barn med ätsvårigheter finns en fokusgrupp för nationella riktlinjer. Fokusgruppen består av logopedier från flertalet vårdnivåer och instanser runt om i Sverige. Gruppen har gjort en översikt av befintliga diagnoskoder med syfte att ta fram rekommendationer för att underlätta diagnossättning och likrikta vården för barn med ätsvårigheter.

Gruppens ståndpunkt är att det i dagsläget saknas adekvata diagnoskoder för barn med ätsvårigheter. Otydlighet i diagnoskriterier ger sämre förutsättningar för både forskning och kliniskt omhändertagande.

År 2019 lanserades en konsensusdefinition av diagnosen Pediatric Feeding Disorder (PFD) av en multi-professionell panel sammansatt av experter från USA och Kanada. PFD inkluderades i den amerikanska versionen av ICD-10 2021. Fokusgruppens rekommendation är att den internationella definitionen av PFD ska kunna användas även i Sverige. Dock saknas diagnoskod för PFD i svenska versionen av ICD-10, och därför rekommenderas nedanstående alternativ diagnoskod för PFD.

Det blev i arbetet också tydligt att definitionen av ätsvårigheter kontra dysfagi behövde klargöras, och gruppen har i denna rekommendation valt att tillämpa ASHA:s (American Speech-Language-Hearing Association) definition av tillstånden. Gruppen har också konstaterat att diagnostisering av ätsvårigheter inom psykiatrisk och somatisk vård skiljer sig åt och att konsensus är önskvärd för god och jämlik vård.

I detta dokument presenteras tillgängliga diagnoskoder, samt gruppens rekommendationer och reflektioner kring diagnossättning. Socialstyrelsen arbetar just nu med att översätta ICD-11 och uppskattar att en svensk version publiceras i slutet av 2024.

Innehåll

Huvudrekommendationer	4
1. Ättsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD).....	4
2. Dysfagisyttom hos barn	4
3. Avoidant Restrictive Food Intake Disorder (ARFID).....	5
Översikt av diagnoskoder, reflektion och samtliga rekommendationer	6
F40.2 Specifika fobier	6
F50.8 Andra specificerade ätstörningar	6
F80.0B Utvecklingsförsening av oralmotorik.....	6
F98.2 Matvägran hos spädbarn och barn	7
R13.9 Sväljningssvårigheter (dysfagi).....	7
R62.8 Failure to thrive	7
R63.3 Svårigheter med och försummelse av födointag	8
R63.6 Otillräckligt intag av föda och vatten.....	8
R63.8 Andra symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag.....	8
P92.2 Matningssvårigheter hos nyfödd.....	9
P92.5 Amningssvårigheter hos nyfödd	9
307.59 ARFID (Avoidant Restrictive Food Intake Disorder)	10
Referenser	11
Dokumentinformation.....	12

Huvudrekommendationer

Fokusgruppens huvudrekommendationer gällande diagnossättning vid ät- och sväljsvårigheter hos barn:

1. Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)

Definition:

En störning av oralt intag som är icke åldersadekvat, har varat minst två veckor samt associeras med svårigheter inom ett eller flera av följande områden:

- Medicin
- Nutrition
- Ätförmåga
- Psykosocialt

För att diagnosen ska ställas måste ätstörning uteslutas, så även brister i matintag på grund av brist på mat eller kulturella normer (Goday et al., 2019)

Rekommendationer vid diagnossättning:

- Om ovanstående kriterier uppfylls används **R63.3 Svårigheter med och försummelse av födointag**. Byt ut texten mot **Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)**.
- Vid klarhet om kriterierna för diagnosen PFD uppfylls rekommenderas att använda diagnoskoden **R63.8 Andra symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag** tills dess att utredning är klar.
- Multiprofessionell bedömning bör sammanvägas vid diagnossättning av PFD. Professioner som exempelvis läkare, logoped, dietist och psykolog, med kunskaper inom området kan sätta diagnosen.

2. Dysfagisyttom hos barn

Definition:

Svårigheter att förflytta mat eller dryck från munnen, svalget eller matstrupen till magsäcken. (ASHA, u.å.) Svårigheter med oral transport, trögutlöst faryngeal sväljning, ineffektiv sväljning, felsväljningsproblematik mm.

Rekommendationer vid diagnossättning:

- Föreligger dysfagi utifrån definitionen ovan så används **R13.9 Sväljningssvårigheter (dysfagi)** som huvuddiagnos.
- Vid påverkan på fler områden utöver dysfagi används även **R63.3 Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)** som bidiagnos.
- Om barnet uppvisar oral problematik i form av till exempel isolerade tuggsvårigheter och/eller sensorisk känslighet för smak, doft och konsistens används endast diagnoskoden **R63.3 Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)**, i enlighet med diagnosdefinitionen för PFD.

3. Avoidant Restrictive Food Intake Disorder (ARFID)

Definition:

Ett undvikande och/eller restriktivt ätande på grund av bristande intresse för mat och ätande, matens sensoriska egenskaper och/eller rädsla kring negativa konsekvenser av matintag; som i sin tur påverkar ett eller flera av följande områden:

- Signifikant viktnedgång och/eller näringsbrist. Hos barn utebliven viktuppgång och/eller näringsbrist
- Beroende av enteral nutrition eller oralt näringstillskott
- Påtagligt negativ inverkan på psykosocial funktionsförmåga

Ätsvårigheterna kan inte bättre förklaras av andra medicinska eller psykiatriska tillstånd samt ska ej bero på bristande tillgång på mat eller kulturella sedvänjor eller störd kroppsuppfattning.

Rekommendationer vid diagnossättning:

- Vårdpersonal som arbetar inom psykiatri och använder diagnossystemet DSM-5 kan använda diagnoskoden **307.59 ARFID** när ovanstående kriterier uppfylls.
- Vårdpersonal som använder diagnossystemet ICD-10 kan använda diagnoskoden **F50.8 Andra specificerade ätstörningar** och byta ut texten mot **Avoidant Restrictive Food Intake Disorder (ARFID)**.
- ARFID exkluderar barn med multifaktoriella ätsvårigheter eftersom diagnosen inte kan användas om barnet har annan sjukdom eller tillstånd som bättre förklarar problemet. ARFID är alltså ingen fungerande etikett vid multifaktoriella ätsvårigheter hos barn men kan sägas ingå som en del under det bredare PFD-paraplyet.
- Multiprofessionell bedömning bör sammanvägas vid diagnossättning av ARFID. Professioner som exempelvis psykolog, läkare, logoped och dietist med kunskaper inom området kan sätta diagnosen.

Översikt av diagnoskoder, reflektion och samtliga rekommendationer

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
F40.2 Specifika fobier	F40 Fobiska syndrom	Fobier begränsade till helt specifika situationer såsom ångest för speciella djur, höjder, åskväder, mörker, flygning, stängda rum, besök på offentliga toaletter, <i>intag av viss föda</i> , tandläkare, åsyn av blod eller kroppsskada. Utesluter: Dymorfofobi (F45.2) Noso-fobi (F45.2)	ICD-10
Rekommendation: Kan användas vid sväljrädsla hos barn om tillståndet varat minst 6 månader. Lägg till <i>sväljrädsla</i> i diagnostext.			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
F50.8 Andra specificerade ätstörningar	F50 Ätstörningar	Picasyndrom hos vuxna. Psykogen aptitförlust Utesluter: Picasyndrom hos spädbarn och barn (F98.3)	ICD-10
Rekommendation: Diagnoskoden <i>F50.8</i> kan användas om definitionen för ARFID stämmer in på barnet. Texten byts då ut mot <i>Avoidant Restrictive Food Intake Disorder (ARFID)</i> .			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
F80.OB Utvecklingsförsening av oralmotorik	F80 Specifika störningar av tal- och språkutvecklingen	Ingen ytterligare beskrivning Utesluter: Sensoriska störningar, psykisk utvecklingsstörning eller miljöfaktorer	ICD-10
Reflektion: Ligger under diagnosgruppen <i>Specifika störningar av tal- och språkutvecklingen</i> , vilket inte passar när svårigheterna gäller ätutvecklingen. Sensoriska störningar måste vara uteslutet för att diagnosen ska kunna sättas, vilket också gör den olämplig att använda vid ätsvårigheter med sensoriska inslag.			
Rekommendation: Om generella oralmotoriska svårigheter föreligger såsom salivläckage eller talmotoriska svårigheter kan <i>F80.OB</i> användas som bidiagnos. Om barnet uppvisar oral problematik kopplat till ätandet, i form av till exempel isolerade tuggsvårigheter och/eller sensorisk känslighet för smak, doft och konsistens används diagnoskoden <i>R63.3 Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)</i> .			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
F98.2 Matvägran hos spädbarn och barn	F98 Andra beteendestörningar och emotionella störningar med debut vanligen under barndom och ungdomstid	Födointagsstörning med varierande manifestationer som uppträder i spädbarnsåldern och tidiga barnår. Den yttrar sig som matvägran och extrem kräsenhet och kan inte förklaras med födobrist, dålig kompetens hos vårdnadshavaren eller organisk sjukdom.	ICD-10

Reflektion:

Ligger under diagnosgruppen *Andra beteendestörningar och emotionella störningar med debut vanligen under barndom och ungdomstid*.

Rekommendation:

Diagnosen utesluter organisk sjukdom, samt anger att en beteendestörning är den primära orsaken till svårigheterna. Diagnosen rekommenderas därför inte vid ätsvårigheter.

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
R13.9 Sväljningssvårigheter (dysfagi)	R13 Sväljningssvårigheter	Ingen ytterligare beskrivning	ICD-10

Reflektion:

Definition från ASHA: "Svårigheter att förflytta mat eller dryck från munnen, svalget eller matstrupen till magsäcken." Svårigheter med oral transport, trögutlöst faryngeal sväljning, ineffektiv sväljning, felsväljningsproblematik mm.

Rekommendation:

Föreligger dysfagi utifrån definitionen ovan så används R13.9 som huvuddiagnos. Vid påverkan på fler domäner utöver dysfagi används även *R63.3 Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)* som bidiagnos.

Om barnet uppvisar oral problematik i form av till exempel isolerade tuggsvårigheter och/eller sensorisk känslighet för smak, doft och konsistens används endast diagnosen *R63.3 Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)*.

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
R62.8 Failure to thrive	R62 Utebliven förväntad normal kroppslig utveckling	Ingen ytterligare beskrivning	ICD-10

Reflektion:

Stora ätsvårigheter kan föreligga utan påverkan på tillväxt eller brist på mikronutrientier.

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
R63.3 Svårigheter med och försummelse av födointag	R63 Symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag	Ätproblem UNS Utesluter: Matvägran hos spädbarn och barn (F98.2) Uppfödningssproblem hos nyfödd (P92)	ICD-10
<p>Reflektion: Ordet "Försummelse" kan upplevas missvisande och riskerar att skuldbelägga föräldrar och barn. Man kan se på försummelse som en beskrivning av att barnet har så stora svårigheter att ätandet försummas på grund av graden av ätsvårigheter. Fokusgruppen har valt att rekommendera diagnoskoden R63.3 vid PFD, eftersom det är under denna diagnoskod som PFD finns i den amerikanska versionen av ICD-10.</p> <p>Rekommendation: Diagnoskod R63.3 används om nedanstående definition av PFD stämmer in på barnet. Texten byts ut mot <i>Ätsvårigheter hos barn/Pediatric Feeding Disorder (PFD)</i></p> <p>Definition av Pediatric Feeding Disorder (PFD): En störning av oralt intag som är icke åldersadekvat, har varat minst två veckor samt associeras med svårigheter inom ett eller flera av följande områden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Medicin - Nutrition - Ätförmåga - Psykosocialt <p>För att diagnosen ska ställas måste ätstörning uteslutas, så även brister i matintag på grund av brist på mat eller kulturella normer (Goday et al., 2019).</p>			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
R63.6 Otillräckligt intag av föda och vatten	R63 Symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag	Otillräckligt intag av föda och vatten (på grund av självförsummelse)	ICD-10
<p>Reflektion: Denna diagnos anger att orsaken till det otillräckliga intaget av föda och vatten är självförsummelse. Stora ätsvårigheter kan föreligga utan otillräckligt intag av föda och vatten.</p>			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
R63.8 Andra symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag	R63 Symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag	Ingen ytterligare beskrivning	ICD-10
<p>Reflektion: Denna diagnos är bred och ospecifik.</p> <p>Rekommendation: Vid osäkerhet om specifika ätsvårigheter föreligger, samt av vilken typ/grad kan diagnoskoden R63.8 <i>Andra symtom och sjukdomstecken som har samband med födo- och vätskeintag</i> användas tills dess att utredning är klar.</p>			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
P92.2 Matningssvårigheter hos nyfödd	P92 Uppfödningssproblem hos nyfödd	Ingen ytterligare beskrivning	ICD-10
<p>Reflektion: Definition: Nyfödda anses vara barn som är 28 dagar eller under (Sveriges kommuner och landsting, 2018).</p> <p>Rekommendation: Det rekommenderas att använda ovanstående diagnos upp till 6 månaders ålder om inte annan diagnos är aktuell.</p>			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
P92.5 Amningsvårigheter hos nyfödd	P92 Uppfödningssproblem hos nyfödd	Ingen ytterligare beskrivning	ICD-10
<p>Reflektion: Definition: Nyfödda anses vara barn som är 28 dagar eller under (Sveriges kommuner och landsting, 2018).</p> <p>Rekommendation: Det rekommenderas att använda ovanstående diagnos upp till 6 månaders ålder om inte annan diagnos är aktuell.</p>			

Diagnos	Diagnosgrupp	Diagnosbeskrivning	Diagnossystem
307.59 ARFID (Avoidant Restrictive Food Intake Disorder)	Ätstörningar	Ett undvikande och/eller restriktivt ätande på grund av bristande intresse för mat och ätande, matens sensoriska egenskaper och/eller rädsla kring negativa konsekvenser av matintag; som i sin tur påverkar ett eller flera av följande områden: - Signifikant viktninskning och/eller näringsbrist. Hos barn utebliven viktuppgång och/eller näringsbrist - Beroende av enteral nutrition eller oralt näringstillskott - Påtagligt negativ inverkan på psykosocial funktionsförmåga Ätsvårigheterna kan inte bättre förklaras av andra medicinska eller psykiatriska tillstånd samt ska ej bero på bristande tillgång på mat eller kulturella sedvänjor eller störd kroppsuppfattning.	DSM-5
<p>Reflektion: ARFID är en psykiatrisk ätstörningsdiagnos som än så länge endast finns att tillgå i diagnossystemet DSM-5. ARFID exkluderar barn med ätsvårigheter där det förekommer andra sjukdomar eller tillstånd som bättre förklarar problemet.</p> <p>Rekommendation: Vårdpersonal som arbetar inom använder diagnosystemet DSM-5 kan använda diagnoskoden <i>307.59 ARFID</i> när ovanstående kriterier uppfylls. Vårdpersonal som använder diagnosystemet ICD-10 kan använda diagnoskoden <i>F50.8 Andra specificerade ätstörningar</i> och byta ut texten mot <i>Avoidant Restrictive Food Intake Disorder (ARFID)</i> när ovanstående kriterier uppfylls. ARFID exkluderar barn med multifaktoriella ätsvårigheter eftersom diagnosen inte kan användas om barnet har annan sjukdom eller tillstånd som bättre förklarar problemet. ARFID är alltså ingen fungerande etikett vid multifaktoriella ätsvårigheter hos barn men kan sägas ingå som en del under det bredare PFD-paraplyet. Vår rekommendation är att multiprofessionell bedömning bör sammanvägas vid diagnossättning av ARFID. Professioner som exempelvis psykolog, läkare, logoped och dietist med kunskaper inom området kan sätta diagnosen.</p>			

Referenser

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, fifth edition*. Washington, DC: American Psychiatric Association

ASHA (u.å.). *Feeding and Swallowing Disorders in Children*. <https://www.asha.org/public/speech/swallowing/feeding-and-swallowing-disorders-in-children/>

Dodrill, P. (6 mars 2022). *New Diagnosis Codes Clarify Pediatric Feeding Disorder Reimbursement*. ASHA Leader. <https://leader.pubs.asha.org/doi/10.1044/leader.OTP2.27032022.32/full/>

Goday P.S., Huh S.Y., Silverman A., Lukens C.T., Dodrill P., Cohen S.S., Delaney A.L., Feuling M.B., Noel R.J., Gisel E., Kenzer A., Kessler D.B., Kraus de Camargo O., Browne J. & Phalen J.A. (2019). Pediatric Feeding Disorder: Consensus Definition and Conceptual Framework. *J Pediatr Gastroenterol Nutr.* 68(1), 124-129.

Socialstyrelsen. (2013). *Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2013-3-15.pdf>

Socialstyrelsen (23 april 2023). *Klassifikationen ICD-10*.

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/klassifikationer-och-koder/icd-10/>

Williams, K. E., Hendy, H. M, Field, D. G, Belousov, Y., Riegel, K. & Harclerode, W. (2015). Implications of Avoidant/Restrictive Food Intake Disorder (ARFID) on Children with Feeding Problems. *Children's Health Care*, 44(4), 307-321.

Dokumentinformation

Deltagare i fokusgruppen

Annie Ahlinder, Logoped och verksamhetsutvecklare
Kompetenscentrum för Mödra- och Barnhälsovård i Västerbotten

Emma Gotthardsson, Logoped
VO barnmedicin, Skånes Universitetssjukhus, Malmö

Jenny Harlid, Logoped
Logopedmottagning Barn, Södra Älvsborgs Sjukhus, Borås

Helena Johansson, Logoped, Specialist ät- och sväljsvårigheter
Logopedkliniken, Danderyds Sjukhus, Stockholm

Kajsa Lamm, Logoped, Med lic, Med vet.
Medicinska fakultetens Centrum för Undervisning och Lärande (MedCUL), Lunds universitet

Amanda Liljegren, Logoped
Habilitering & Regionalt ätteam, Region Jämtland Härjedalen

Stina Lindkvist, Logoped
Habilitering och Hälsa, Region Stockholm

Desirée Söderlund, Logoped och verksamhetsutvecklare
Barn- och ungdomspsykiatri, Värmland

Maria Törnhage, Logoped
Barnspecialistmottagningen, Akademiska barnsjukhuset, Uppsala

Kontaktperson

Jenny Harlid
jenny.harlid@vgregion.se

Dokumentet fastställt

2024-02-09

Planerad revidering

Februari 2025